

L'EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE LA CIUTAT DE GIRONA DURANT EL SEGLE XVI

PER

NARCÍS CASTELLS i CALZADA

Deixant de banda algunes sèries elaborades juntament amb Ramon Alberch amb motiu del nostre *La població de Girona (segles XIV-XX)*¹, val a dir que hi ha ben poc material quantitatiu d'abast general publicat en referència a la població de la ciutat de Girona. Hom ha tendit més cap a la utilització immediata d'un o altre recompte, a l'extrapolació genèrica de dades i xifres aïllades..., de manera que, en la bibliografia disponible, les dades de l'evolució general de la xifra poblacional global són encara relativament disperses i inconnexes, amb un predomini de les anàlisis microdemogràfiques i la sensació d'haver aconseguit uns rendiments molt migrats de les excel·lents fonts documentals gironines.

En aquesta comunicació provarem de mostrar el joc que pot donar una explotació de les dades poblacionals de la ciutat des d'una perspectiva de llarga durada. Concretament, intentarem traçar amb precisió un dels primers trams de la corba secular de l'evolució de la població de la ciutat de Girona, el que va des dels anys de la Guerra Civil de 1462-72 fins a un segle més tard. Els sumptuosos tresors documentals que podem trobar en els arxius gironins són capaços de donar encara rendiments inesperats, a condició de tractar-los amb la sensibilitat necessària i fer-los les preguntes adients, tal com sempre va saber fer l'inoblidable i enyorat doctor Jaume Marquès i Casanovas, en memòria del qual han estat organitzades aquestes Jornades.

¹ Girona (Institut d'Estudis Gironins), 1985.

1. UN SEGLE DE RECOMPTE

L'elecció del període 1462-1572 no és fruit de cap caprici i alhora és molt significativa. Es tracta de fer un assaig prenent com a base una època crucial, tant pel que fa a les fonts com a l'evolució de la ciutat. Efectivament, des del punt de mira de la conjuntura, es tracta d'una centúria de creixement demogràfic continuat, que comença amb una primera etapa de fort redreçament, consecutiva a la davallada enregistrada a causa de la Guerra Civil². Des del punt de mira de les fonts, se situa en un àmbit cronològic decisiu, durant l'etapa d'inici i posterior generalització dels Registres Parroquials, que, malgrat que existeixen des dels darrers anys del segle XV per algunes parròquies aïllades, no comencen a generalitzar-se fins a mitjan segle XVI³.

En el període de cent deu anys considerat, només la documentació municipal ens forneix la impressionant xifra de 89 recomptes, és a dir, prop de 90.000 esments de caps de casa de la ciutat de Girona, amb diverses informacions referides a cadascun dels focs, llars o contribuents (professió, en molts casos; quota, quan es tracta d'una talla; indicacions de pobresa, quan escau, o d'origen geogràfic, molt més rarament...) Aparentment, amb aquest bagatge, hom podria pensar que només cal buidar aquesta documentació i començar tot seguit a elaborar els quadres i gràfics que es vulgui.

Malauradament, la cosa no és tan fàcil. L'heterogeneïtat és el tret que defineix millor aquest conjunt. Hi ha recomptes incomplets. Mentre que de vegades trobem tres llistes en un mateix any, després en poden passar 6 o 7 fins que apareix un nou recompte. Uns són de naturalesa fiscal i altres, de caire militar. I encara, d'entre els que van ser compilats amb finalitats positives, n'hi ha de més rigorosos –redactats per escrupolosos oficials de la Generalitat, quan cal collir un fogatge– o de més laxos –formats per qualsevol escrivà municipal, prenent de base una llista preexistent, quan cal justificar un maridatge o un coronatge, per exemple. Com ja és habitual, es tracta de recomptes de la població civil gironina, excloent les persones de l'estament eclesiàstic. Així doncs, és previsible que no podrem atorgar la mateixa fiabilitat ni un valor ponderal semblant a tots i cadascun dels 89 recomptes.

² Alberch, R. i Castells, N.: *La població de Girona (segles XIV-XX)*. Girona (Institut d'Estudis Gironins), 1985, p. 35.

³ Nadal, Jordi: *La población española (siglos XVI a XX)*, Barcelona (Ariel, 1984, p. 20-22).

⁴ Sobrequés i Vidal, Santiago: "Població i societat a la Girona de la baixa edat mitjana, dins Societat i estructura política de la Girona medieval", Barcelona (Editorial Curial), 1975, p. 11-74.

Per això, farem una anàlisi crítica individual de cada recompte i, amb criteris unitaris, una selecció posterior de les llistes demogràfiques que denotin una major fiabilitat. Finalment, la corba que en resulti representarà amb molta aproximació el perfil de l'evolució de la població durant aquest període decisiu de la història de la ciutat.

2. 1462: EL PUNT DE PARTENÇA

Comencem amb una relació molt coneguda, publicada fa més de 30 anys per Santiago Sobrequés⁴, que l'insigne historiador gironí qualifica genèricament de *Cens*. De fet, es tracta d'una *Nominació de Deseners, Cinquanteners i Centeners o Nominació d'homes d'armes*, d'abril del 1462. A banda del fet que aquest article ha esdevingut un clàssic, citat profusament en la historiografia gironina posterior, la seva importància per al present treball és fonamental, ja que és un punt de partença que ens permetrà mesurar la magnitud de l'impacte poblacional causat per la Guerra Civil catalana de 1462-1472 damunt la ciutat.

Estrictament, inclou 863 caps de casa, que el professor Sobrequés va completar amb 10 noms més mercès al seu profund coneixement de la Girona de l'època. Tot i això, el recompte és considerablement defectiu. Contràriament al que el gran historiador gironí va suposar –amb molta lògica–, en el seu moment: *Creiem que el nombre d'individus que conté equival aproximadament al de focs o de caps de família, car els casos dels que no hi corresponen –joves aptes per a les armes, però que encara no haurien constituït una família– es corresponen amb els de vídues amb fills menors d'edat i de caps de família vells, malalts o impeditos⁵*, el fet és que les llistes d'homes mobilitzables de la Girona moderna sempre presenten una diferència en menys respecte del total de caps de casa, que mai és inferior al 10%. Heus aquí les comparacions que s'han pogut establir per anys i biennis en què coincideixin dues relacions de les menes esmentades:

⁵ Ibid, p. 16-17.

QUADRE Núm. 1: *Caps de casa i homes d'armes a Girona (1496-1651)*

<u>ANY</u>	<u>TALLA</u>	<u>NOMINACIÓ</u>		
		<u>HOMES D'ARMES</u>	<u>DIFERÈNCIA</u>	<u>% DIFERÈNCIA</u>
1496	798 focs	640 homes	- 158	- 19,8 %
1517	852 focs	-		
1519	-	753 homes	- 99	- 11,6 %
1526	993 focs	-		
1528	-	706 homes	- 287	- 28,9 %
1541	926 focs	773 homes	- 153	- 16,5 %
1594	1.200 focs (estimac.)	1.048 homes	- 152	- 12,7 %
1651	884 focs	691 homes	- 191	- 21,6 %

La conclusió és evident: malgrat les variacions, probablement degudes a factors conjunturals i a les diferents fonts emprades, les Nominacions d'homes d'armes o Nominacions de Deseners, Cinquanteners i Centeners no poden ser equiparades a les altres relacions de caps de casa o focs (fogatges, talles reials, talles locals...). En cas de fer-ho així, la xifra poblacional resultant seria defectiva en un percentatge que oscil·la entre l'11 i el 21%.

Així doncs, tret que l'excepcionalitat de la situació de 1462 portés les autoritats locals a extreure el seu control i incloure en la milícia municipal un nombre d'homes adults desacostumadament alt –fet certament difícil a la llum de les mateixes consideracions que feia S. Sobrequés sobre l'entusiasme reialista de les autoritats gironines–, la xifra de 863 llars pel 1462 hauria de ser ponderada amb els percentatges extrets del Quadre núm. 1. Aquest raonament, que no faria més que accentuar la magnitud de la sotragada demogràfica provocada per la Guerra Civil, permet situar la població gironina el 1462 més amunt dels 970 focs i, molt probablement, no gaire lluny dels 1.030.

En el mateix any 1462, concretament el mes de setembre, trobem una *Talla imposada per los honorables Jurats de la Ciutat de Gerona del any Mil CCCLX dos per haver pecúnies necessàries per la despesa de tapar a pedra e calç axí alguns dels portals de la Ciutat com encara en alguns lochs, e fer merlets e mantellets llà on ops sia per deffensió, e fer hun portal al intrant deles Ballesteries*⁶. El seu caràcter deficitari i incomplet – 488 focs, en total– i

⁶ Arxiu Històric de la Ciutat de Girona, sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1462-1464, f. 131-143.

el fet de no detallar les habituals subdivisions en carrers i barris la fan apta únicament per a la funció que S. Sobrequés li va assignar en l'article ja citat: completar algunes dades, sobretot de tipus professional, que no apareixien en la llista d'abril.

3. ELS RECOMPTE POSTERIOR (1473-1485)

Després de la Guerra Civil, la sèrie reprèn amb molta força: 7 recomptes en cinc anys, de 1473 a 1478. Efectivament, una de les primeres i principals preocupacions dels Jurats i prohoms gironins va ser la de refer els mecanismes fiscals per tal d'afrontar les abundants despeses de reorganització i reconstrucció de la ciutat i, alhora, satisfer les demandes financeres de la Corona. El primer document d'aquesta sèrie és una *Tallia imposita ronem redimendi servicium usatici Princeps Namque*⁷. Es tracta de la proclamació de l'usatge que obligava a la mobilització general, feta pel rei Joan II abans de l'obertura de les Corts de Perpinyà de 1473, enfront de l'ofensiva francesa envers aquesta ciutat, comandada per Felip de Bresse i iniciada el 10 d'abril de l'any esmentat⁸.

Els Jurats, prèvia concessió de la potestat necessària per part del Consell General, decideixen llevar la talla el 21 d'abril, fent-ne encàrrec a Joan Amat, blanquer de Girona, i nomenant-lo col·lector i exactor del dit impost⁹. Aquest mateix fet ja és molt revelador de les dificultats excepcionals en què hom es trobava, ja que habitualment aquest ofici era assignat a funcionaris municipals, el notari i secretari del Consell, acompanyat d'un o dos verguers, en la gran majoria dels casos.

Una volta fetes les diligències necessàries, el document definitiu que el col·lector presenta als Jurats conté 478 caps de casa de la ciutat i 85 de la Batllia de Girona. Els diferents contribuents paguen quotes relativament elevades, d'1 a 25 sous, amb una mitjana de 8 sous i 10 diners. La part de la ciutat es divideix en tres grans apartats: la Ciutat, el Mercadal i un apartat sense títol, que sembla miscel·lani. Els oficis dels caps de casa apareixen amb

⁷ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1471-1473, entre els f. 197 i 198.

⁸ Sobrequés i Vidal, Santiago i Sobrequés i Callicó, Jaume: *La Guerra Civil catalana del segle XV*, Barcelona (Edicions 62), 1973, vol. II, p. 338.

⁹ AHCG, Sèrie, I.1.1., Manual d'Acords de 1471-1473, f. 197-198.

regularitat en els dos primers trams de la talla, però són rars en el tercer apartat. Aquest fet, que denota una elaboració apressada i poc acurada, ens porta a pensar que la talla d'abril del 1473 pot ser defectiva, per manca d'informació o pel fet d'incloure només les persones que en aquell moment eren solvents, encara que també podria indicar-nos la presència d'un marc econòmic, social i organitzatiu molt deteriorat. Tot i això, el valor documental d'aquest recompte, pel fet de ser el primer que existeix després de les Capitulacions de Pedralbes, ens inclina a emprar-lo com a punt de comparació amb 1462, per tal d'avaluar l'impacte del decenni bèl·lic.

Poc després, el 12 de juny del mateix 1473, hom lleva una nova talla, amb la finalitat de recollir la quantitat de 100 lliures, que (...) *cal fer al Sr. Rey de Sicília* (...) ¹⁰, és a dir, el futur Ferran II. La relació de caps de casa que en resulta, amb 404 contribuents, és pràcticament la mateixa del mes d'abril, excloent-ne les vídues i alguns menestrals sense especialització laboral. Això avala la representativitat de la talla anterior. Les quotes solen ser d'aproximadament la meitat del valor que en l'ocasió anterior. El fet de tractar-se d'una finalitat menys important degué aconsellar als Jurats no extremar el zel recaptatori i deixar de banda els contribuents més febles.

Durant el mes de juliol del 1474, és compilada la *Talla ordenada e imposada per los honorables Jurats de la ciutat de Gerona, per pagar la reempçó del usatge Princeps Namque, preconitzat per lo Senyor Rey per causa de la intrada feta en Rosselló per los Francesos* ¹¹. Les Corts inaugurades per Joan II a Perpinyà el 7 de maig del 1473 havien experimentat successius ajornaments i canvis de seu, des de la ciutat rossellonesa a Girona, passant per Barcelona, a causa de la polèmica entre els que demanaven *fer justícia* (restitució de les propietats i drets confiscats, etc.) abans de votar els subsidis necessaris per a la guerra de França i la postura reial d'exigir primer els diners necessaris per tal de solucionar l'estat de guerra i procedir després a la normalització que era sol·licitada ¹². En aquesta situació, el 23 de juny, Joan II va tornar a decretar l'Usatge Princeps Namque, alhora que establia el seu quarter general a Castelló d'Empúries. A primers de novembre, l'exèrcit de Lluís XI va començar d'avançar en direcció a Perpinyà i Elna, i les Corts catalanes es van apressar a activar el llevament del tall extraordinari que el rei

¹⁰ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1471-1473, f. 214.

¹¹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1474, entre els f. 51 i 52.

¹² Sobrequés i Vidal, Santiago, i Sobrequés i Callicó, Jaume: *La Guerra Civil catalana del segle XV*, Barcelona (Edicions 62), 1973, vol. II, capítol VII, particularment pp. 337-341.

havia demanat, que, segons Sobrequés¹³, va ser de 10 sous per foc i uns altres 10 sous a cobrar l'abril de 1475.

La talla gironina que ara comentem és la concreció local de l'esmentada iniciativa. Sembla que en aquest cas les gestions es van fer amb molta cura i promptitud, ja que els treballs van començar a finals del mes de juliol, i van donar lloc a una relació de 655 veïns de la ciutat de Girona que presenta tots els indicis de ser completa.

Efectivament, la talla de 1475 inclou gent de tots els estaments, des de Mossèn Bernat Margarit, o el seu germà Francí, que ocupava el càrrec de veguer de Girona, fins als menestrals més modestos, en un arc contributiu que va des d'1 a 25 sous, i una quota mitjana de 5 sous. El percentatge de vídues, que habitualment és pròxim al 10%, és molt versemblant (9,9%) i no hem pogut provar cap cas d'absència d'un cap de casa que ens sigui conegut per altres fonts. Cal remarcar-ne la qualitat de les anotacions: només en el 3,6% dels casos no hi consta la professió, s'indica la procedència dels que havien fixat la seva residència a Girona en data propera... L'organització interna del document és la següent: comença per la *Ciutat* (317 focs), continua amb *lo Planiol de Sent Feliu* (149) *la Força Vella* (34), relaciona un grup de *ciutadans qui stan deffora* (10), continua amb el *Mercadal* (132), i acaba amb la llista de *los gentils homens* (13), a més d'incloure els imports de les contribucions dels diversos llocs de la batllia de Girona i de la vila de Sant Feliu de Guíxols, que en aquella època era *part e membre de la ciutat de Gerona*.

De l'any 1477, disposem de dues llistes contributives deficitàries. La primera, del 10 d'abril, s'intitula *Talla feta e ordonada per los honorables Jurats e alguns adjunts, havents poder del Consell General he universitat de Gerona. E aço per fer algún nombre de gent, fets e offerts graciosament e voluntària al Magnífich Mossèn Ramon Garriga, per causa del siti del castell de Pontós, la qual es stada feta ab certes protestacions, continuades en la carta feta, en aquest cohern continuada*¹⁴.

Els 429 focs que en resulten no son, ni de bon tros, un indicador vàlid del nivell poblacional del moment. Es contradiuen obertament amb les xifres properes. Es pot fàcilment suposar que, a causa de les *protestacions* a què al·ludeix el mateix títol de la talla –que provenien de membres del Consell que consideraven poc oportú el moment escollit per fer recurs a la imposició directa–, hom va limitar-se a complir l'expedient, tant pel que fa al nombre de

¹³ Ibid, p. 340.

¹⁴ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1477, entre els f. 30 i 31.

persones tallades com a les quotes, certament simbòliques: 4, 6, 8, 10 diners i 1 sou, amb una mitjana de 7 diners.

La segona llista, que data del 3 de juliol del mateix any, és anomenada *Talla feta e ordenada per los honorables Jurats e adjunts per potestat del Consell General, per causa de pagar los deutes e assignacions fets sobre los impòsits ja revocats*¹⁵. El seu resultat, 547 focs, repartits entre la Ciutat, Sant Pere, el Mercadal, la Força i una secció de diversos on l'escrivà va provar d'esmenar alguns oblits comesos, contrasta fortament amb els 429 focs del mes d'abril, però encara és lluny dels 655 focs de 1474. De fet, a mesura que el document avança, la redacció és cada vegada de menor qualitat, fins que el llistat acaba sobtadament, de forma que és clarament incomplet.

Pel que fa a les contribucions, aquestes són relativament elevades, fins al punt que hom va decidir repartir el cobrament de l'impost en tres terces (una primera el mateix juliol, l'altra el setembre i la darrera el novembre). Van de 2 a 24 sous, amb una gran varietat de quotes, que semblen formades a partir d'informació molt completa sobre el patrimoni de cada família, més que de l'habitual i rutinària adscripció a 4 o 5 nivells de cotització, prefixats segons la posició social de cadascú. ¿Es tracta de documentació de tipus cadastral, semblant al famós *Catasto* florentí de 1427¹⁶, o a les estimes de Tolosa de Llenguadoc¹⁷, avui malauradament perduda?¹⁸ En tot cas, ens trobem davant d'un tipus de talla –i en veurem més exemples– molt indicat per tal d'estudiar l'estructura sòcio-econòmica de la ciutat amb un considerable profit.

El 1478 també presenta dues llistes fiscals de caps de casa. La primera, de 19 de gener d'aquest any, no exhibeix cap mena de títol ni indicació dels motius que portaren a confegir-la¹⁹. A més, les quantitats a pagar –entre 2 i 30 sous– no lliguen amb qualsevol suposició que l'associï amb la talla que acabem de comentar (per exemple, un ajornament de la tercera terça).

¹⁵ *Ibid.*, entre els f. 41 i 42.

¹⁶ Herlihy, David i Klapisch-Zuber, Christianne: *Les toscans et leurs familles: une étude du catasto florentin de 1427*, París, 1978.

¹⁷ Wolff, Philippe: *Les estimes toulousaines des XIV et XV siècles*, Tolosa (Ed. Privat), 1956.

¹⁸ Llevat del cas de l'Estima de 1535, existent a l'AHCG.

¹⁹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1478, entre els f. 2 i 3.

Una particularitat més: després dels habituals districtes (Ciutat, Sant Pere, Mercadal, Força i Ciutadans Forans), figuren a part els gremis més importants de la ciutat, amb els seus membres (mercaders, juristes, notaris, escrivans, metges i apotecaris, paraires, blanquers, sastres i calceters, sabaters, fusters i pedrers, ferrers, teixidors i assaonadors). Aquest fet és tan insòlit com interessant, ja que hom classifica sempre els gironins segons la seva pertinença a una de les tres mans –major, mitjana i menor, a més de militar, des de l'any 1601– i no és fins 1671 que els gremis entren com a tals en el govern municipal i, en conseqüència, en les consuetuds administratives. De fet, no hem pogut localitzar cap altre document d'aquesta mena referit a la ciutat de Girona, que estigui organitzat a partir de consideracions gremials o corporatives, fins 1695²⁰.

Amb tot, la xifra de 598 focs que ens proporciona és completament congruent amb les restants indicacions i no hi ha cap indicatiu que ens faci dubtar d'aquesta dada. Si de cas, una lleugeríssima reserva pel procediment mixt i excepcional emprat.

El segon document de 1478, del 7 de maig, s'intitula *Tallie coronacionis*²¹. L'origina la necessitat de recaptar els fons necessaris per contribuir a les despeses de coronació d'un nou rei, que només pot ser Ferran II, encara que les dates coincideixin malament, ja que no és fins al 19 de gener de 1479 que mor Joan II i fins a primers de setembre d'aquest mateix any que el jove monarca no entra a Barcelona en qualitat de nou rei d'Aragó²². L'única explicació d'aquesta diferència és que hom exigís el coronatge per endavant, atesa la desastrosa situació del tresor reial. Cal suposar-ho així, ja que les fonts municipals només parlen de (...) *pagar lo dret dela coronació per la Magestat del Senyor Rei a la dita ciutat demanat*²³.

El coronatge, redactat uniformement i amb la divisió en barris ja habitual, suma 609 focs, xifra gairebé idèntica que el resultat de l'altre recompte d'aquest any. No hi ha res que faci pensar en res d'anormal i, malgrat que R. García Cárcel²⁴ hagi advertit dels problemes que pot ocasionar l'eventual

²⁰ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1695, f. 183-203'.

²¹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1478, entre els f. 31 i 32.

²² Vicens Vives, Jaume: *Els Trastàmars*, Barcelona (Ed. Vicens), 1956, p. 193 i 220.

²³ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1478, f. 32.

²⁴ García Cárcel, Ricardo i Martínez Ruiz, María Vicenta: *Población, jurisdicción y propiedad en el Obispado de Gerona. Siglos XIV-XVII*, Girona (Col·legi Universitari de Girona), 1976.

utilització demogràfica d'aquest tipus de document –coronatges i maridatges–, el fet de ser el primer recompte d'aquesta tipologia fet després de la Guerra Civil allunya tota sospita que pugui tractar-se de la còpia d'una llista anterior. A més, inclòs en el quadre general que anem formant, encaixa totalment en la fase de prolongació de la crisi demogràfica i econòmica, que dura fins als primers anys de la dècada de 1490²⁵.

La següent fita documentada és de 1485 i correspon a la *Tallie facte pro solvendo homines stipendiatos pro sono emisso*²⁶. En el clima d'agitació pagesa generat per la publicació, el 8 d'octubre de 1481, de la constitució *Com per lo senyor* i el subsegüent aixecament de les hosts de remences radicals de Pere Joan Sala²⁷, el llevament d'aquesta talla correspon a la darrera fase de l'ofensiva del lloctinent, l'infant Enric, Conestable de Castella, contra les tropes remences, que va culminar en la desfeta de Lliurona²⁸. Efectivament, els jurats de Girona indiquen que aquesta talla es destinarà a pagar les soldades de (...) *los homes soldeiatos per proseguir lo somatent contra los pagesos* (...) ²⁹.

El document final totalitza 621 focs. La seva confecció minuciosa i documentada –hom percep clarament que se'n va fer una primera redacció ràpida, per tal de fer-hi correccions posteriors, consignar-hi trasllats de domicili d'un barri a l'altre, persones absents de la ciutat...–, les especificacions complementàries –indicacions de pobresa...–, ens porten a atorgar-li crèdit suficient per incloure'l en el quadre resum que establim més endavant.

4. PRIMER CICLE DE CREIXEMENT (1491-1535)

Després de la talla de 1485, no hi ha cap més indicació global del nombre dels gironins fins 1491. En contrast amb els anys 1480, la dècada dels 1490 és molt ben documentada, circumstància que ens permetrà de copsar

²⁵ Vicens Vives, Jaume: *Els Trastàmars*, pp. 190-193.

²⁶ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1485, entre els f. 62 i 63.

²⁷ Vicens Vives, Jaume: *Historia de los Remensas en el siglo XV*, Barcelona (Ed. Vicens) 1978, p. 129-133, 143-208.

²⁸ *Ibid.*, p. 203-208.

²⁹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1485, f. 62'.

amb exactitud el canvi de conjuntura enunciat per Vicens, el millor coneixedor d'aquesta època de la història de Catalunya³⁰.

El document de 1491, de 23 de juliol, pertany a una tipologia diferent de les que hem anat ressenyant fins aquí. S'intitula *Nominació dels focs de la ciutat de Gerona, en que son compresos los focs de sent Feliu de Guixols, part e membre daquella*³¹. Es tracta d'una llista dels caps de casa gironins amb esment del seu ofici i, si s'escau, de la condició de pobresa, sense cap altra anotació. Aquesta *Nominació* només perseguia el coneixement del nombre dels focs gironins del moment i havia de servir perquè les Corts fessin els repartiments proporcionals de les quantitats votades en concepte de subsidi a la Corona i, alhora, servir de base per a la redacció de les posteriors talles, en què ja hi constaria cada quota.

Segons el còmput fet, en resulten 663 focs de Girona i 196 de Sant Feliu de Guíxols. Aquesta darrera vila normalment no apareix nomenada en els documents fiscals gironins, malgrat el fet ja indicat de pertànyer-hi jurídicament. Òbviament, només prendrem en consideració els 663 focs de la capital. Cal indicar que, en el seu informe, l'escrivà encarregar de la redacció final de la nominació conclou amb el resultat de 669 focs per Girona i 192 per Sant Feliu. La diferència, molt petita, pot deure's a una errada de càlcul i optarem per emprar les xifres que resulten del nostre compte.

Anotem, a més, que 155 d'aquests caps de casa són conceptuals com a pobres i 52 són vídues —en 26 casos, ambdues categories coincideixen. La segona xifra és versemblant, però la primera sembla certament elevada i, tal vegada, pot posar-nos en la pista d'un dels mecanismes que els jurats empraven per disminuir l'impacte sobre la ciutat de les demandes fiscals de la hisenda reial: la sobreavaluació dels insolvents.

En resum, considerem que el grau de fiabilitat d'aquesta *Nominació* és molt alt. A més, en els casos en què hem pogut comparar una d'aquestes nominacions i una talla local ordinària, la nominació sempre és més completa. En general, es pot afirmar que hom compilava les llistes d'habitants demandades per les Corts amb molta cura i minuciositat, sota el control atent d'algun dels oficials reials enviats per la Generalitat. En el comprensible estira-i-arrotonsa entre els interessos locals i els generals, els jurats haurien provat d'alleugerir la pressió fiscal sobre els gironins no pas amb ocultacions sinó amb una exageració del nombre dels insolvents.

³⁰ Vicens Vives, Jaume: *Els Trastàmars*, Barcelona (Ed. Vicens), 1956, p. 231-233.

³¹ AHCG, Sèrie I.1.1., *Manual d'Acords de 1491, entre els f. 56 i 57. Hi ha una altra còpia entre els f. 53 i 54, però és un esborrany incomplet.*

L'any 1493, es realitzen dos recomptes amb molt poca diferència de temps. Els analitzarem plegats, ja que el segon sembla una còpia actualitzada del primer, amb la mateixa estructura interna.

Primer, el 8 de juliol, va ser redactada una talla amb el lacònic encapçalament *Ordinacio tallie*³², que totalitza 781 focs, repartits entre els districtes del Mercadal, Albadivers, la Força, Sant Feliu i Sant Pere. Quan, el 14 de setembre, el col·lector d'aquesta imposició encara ingressava fons procedents dels darrers cobraments, a la taula de Climent Roders, botiguer de Girona³³, els jurats no van tardar ni sis dies en començar a llevar-ne una de nova, la *Talla facta pro solvendo expensis introitus dominis Regis et Regina*³⁴, que suma 768 focs.

Atès que, com hem dit, és ben segura la correspondència entre ambdues relacions, prendrem com a punt de referència els 781 focs de juliol, que, a més, ens permeten constatar un canvi ben perceptible de conjuntura. La recuperació sostinguda de la ciutat començava a ser un fet, sobretot per la notable aportació d'un important corrent immigratori, que les mesures de foment adoptades pel Consell General havien atret³⁵.

Les dades de 1496 acaben de confirmar a bastament aquest creixement. Ens trobem amb una *Nominacione fochorum civitatis Gerunde incepiens in mercatallo dicte civitatis*, de 13 de maig³⁶, feta per manament de les Corts i que totalitza 798 focs, i amb una *Tallia facta pro solvendo maritagium i fogagium*³⁷, que es correspon amb la nominació. En la pràctica, podem considerar aquests dos recomptes com un de sol.

A més, amb data 14 de desembre del mateix any, hi ha una *Nominació de Deseners, cinquanteners y centeners*³⁸, feta en previsió d'una campanya

³² AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1493, entre els f. 57 i 58.

³³ Ibid., f. 79-80.

³⁴ Ibid., entre els f. 81 i 82.

³⁵ Castells i Calzada, Narcís: "Els moviments migratoris en la Catalunya moderna: el cas de la immigració envers la ciutat de Girona" (1473-1576), dins *Actes del Primer Congrès d'Història Moderna de Catalunya*, Vol. I, p. 65-74.

³⁶ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1496, f. 41-45'.

³⁷ Ibid., entre els f. 57 i 58.

³⁸ Ibid., f. 72-83.

francesa contra el Rosselló, recuperat recentment³⁹. Els 640 homes hàbils per a l'exercici de les armes que en resulten no han de ser presos de cap manera com a indicador poblacional de la ciutat, ja que aquesta mena de recomptes són deficitaris, com ha estat demostrat més amunt (Quadre núm. 1). En conclusió, retindrem com a vàlida per aquest any la cota de 798 focs.

La situació pel 1497 és molt semblant a la que acabem de descriure. Novament, tres referències que, en aquesta ocasió, són talles. Com que hi ha algunes novetats en la confecció de les esmentades talles –sempre en el sentit de millorar-ne la qualitat com a font documental–, mereixen ser analitzades amb detall.

En primer lloc, comença a notar-se més concreció en les divisions en barris. Aquest any, hom relaciona els contribuents segons divisions urbanes més petites i, després d'uns quants anys d'evolució, s'arribarà a agrupar-los per carrers. De fet, això no és cap novetat, ja que les talles del segle XIV es formaven per carrers, de manera tan detallada que la del 1388 ha permès a Christian Guilleré oferir-nos una excel·lent visió de la topografia urbana de la Girona baix medieval⁴⁰. Per això, aquest detall cal interpretar-lo més en el sentit d'un progrés en l'organització administrativa municipal, de recuperació d'anteriors procediments, que havien esdevingut innecessaris en una ciutat gairebé buida i que, quan aquesta es torna a omplir, tornen a adquirir tota la seva vigència.

Un segon canvi, merament tècnic però d'indubtable transcendència metodològica, rau en la segregació de les talles en dues llistes diferents: la dels contribuents i la dels *relaxats e miserables*, és a dir, els que n'estaven exempts i els insolvents que, com ja ha estat explicat, n'eren exclosos de pagament. Fins ara, la talla era una llista única, on l'escrivà anotava la paraula *pobre* al costat dels noms de les persones exemptes per falta de recursos. A partir de 1497, trobarem exemples de totes dues maneres de procedir, fet que ens obligarà a extremar les precaucions per tal de no perdre aquesta valuosa informació que –no ho oblidem– pot fer variar els resultats d'un recompte en un percentatge sovint superior al 10%.

La primera talla de 1497, anomenada precisament *Primera talla de lany 1497*⁴¹, és del mes de febrer i totalitza 767 focs que paguen i 62 focs

³⁹ Soldevila, Ferran: *Història de Catalunya*, Barcelona (Ed. Alpha), 1963, p. 854.

⁴⁰ Guilleré, Christian: *Diner, poder i societat a la Girona del segle XIV*, Girona (Ajuntament de Girona), 1984, p. 121-152.

⁴¹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1497, entre els f. 20 i 21.

exempts, és a dir, 829 focs en total. La segona, del mes de setembre, és anomenada *Compte den Pere Budallers de la segona talla feta en lany Mil CCCCLXXXVII*⁴² i suma 840 focs, dels quals 76 són catalogats com a *relaxats e miserables*. La darrera, sense data, no cal prendre-la en compte, ja que es tracta dels *Comptes de la talla del maridatge i fogatge levade per mi Pons Julià, comanade per los honorables Jurats del any M CCCCLXXX sis, donats e jurats a vosaltres Magnífich Mossèn Baldiri Agullana e Johan Ginesta e Francesc Rexach, apotecari, oydors de comptes dela present Ciutat en lany MCCCCLXXXVII*⁴³, i ha estat ressenyada més amunt.

Comptat i debatut, la xifra de 840 focs és la que representarà aquest any de 1497 en la corba final.

Per darrera vegada, el 1498 també presenta tres talles. La *Originale tallie facte mense marcii anni MCCCCLXXXVIII pro solvendo fogagium et aliis expensis occurrentis*⁴⁴, una *Talla per pagar les exèquies e altres coses feta en lany LXXXVIII*⁴⁵, datada el 8 d'octubre, i una còpia d'aquesta darrera, que es troba als folis finals del *Manual d'Acords de 1499*, amb la particularitat de donar els nombre de focs de cadascun dels llocs de la Batllia i de la Vegueria de Girona. Malgrat el seu interès, hem de deixar aquestes dades inèdites en el present estudi, referit únicament a la ciutat de Girona.

La comparació entre les dues primeres talles de 1498 és com segueix:

QUADRE Núm. 2: *Nombre de focs a la ciutat de Girona, segons dues talles de 1498.*

<u>SECTOR</u>	<u>TALLA MES DE MARÇ</u>	<u>TALLA MES D'OCTUBRE</u>
Pedret	11	10
Portal de Sta. Maria i la Força	205	202
Mercadal d'Amunt	34	33
Canaders	90	88

⁴² Ibid., entre els f. 64 i 65.

⁴³ Ibid., folis finals sense numerar.

⁴⁴ AHCG, Sèrie I.1.1., *Manual d'Acords de 1498*, entre els f. 25 i 26.

⁴⁵ Ibid., entre els f. 58 i 59.

<u>SECTOR</u>	TALLA MES <u>DE MARÇ</u>	TALLA MES <u>D'OCTUBRE</u>
Mercadal d'Avall	70	67
Albadivers	373	354
Ciudadans forans	24	26
	=====	=====
TOTAL	807 focs	780 focs

Els totals, encara que molt semblants, il·lustren les variacions estacionals que poden produir-se en la població de la ciutat, amb pocs mesos de diferència. Retindrem, òbviament, la xifra de 807 llars.

A continuació, hem de fer esment d'una talla que, malgrat trobar-se dins el *Manual d'Acords de 1500*, formant un quadern solt, no presenta intitució ni cap índex que permeti datar-la. Totalitza 655 focs, distribuïts en zones molt semblants a les dels recomptes de 1497 i 1498, però és evidentment incompleta i podem prescindir-ne sense cap trasbals, mercès a l'abundància de relacions semblants i de cronologia propera que ens forneix la documentació municipal.

Aquest és el cas de la *Talla feta en lany MDIII*⁴⁶, del mes d'octubre. El seu resultat ens apropa novament a la tendència al creixement que havíem esbossat per la darrera dècada del segle XV, encara que pugui ser titllada de defectiva, ja que inclou 842 focs i oblida la ja habitual partida dels exempts per raó de pobresa. Tal vegada, aquest fet té a veure amb el seu caràcter estrictament local. A tall d'hipòtesi, fa l'efecte que les talles que es cullen amb finalitat local (fons per pagar un sometent, per fer obres al riu Ter l'endemà d'una inundació,...), són defectives perquè inclouen només els caps de casa que paguen efectivament, mentre que les que transcendeixen el marc gironí i impliquen relacions amb les Corts o la Generalitat s'acosten més al nombre real de focs perquè a la xifra dels contribuents hom hi afegeix la dels insolvents.

La suposició que acabem de fer troba una excel·lent il·lustració pràctica quan, el 14 de febrer de 1504, hom recapta la *Talla per pagar la primera mitja paga del fogatge*⁴⁷. El seu resultat estalvia tot comentari: 841 focs paga-

⁴⁶ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1503, entre els f. 100 i 101.

⁴⁷ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1504, entre els f. 16 i 17.

dors –un sol foc de diferència amb la talla de 1503, quatre mesos abans–, més 53 focs *relaxats*, total 894 focs. El fogatge al·ludit, que començava a cobrar-se el febrer de 1504, correspon a les Corts de Barcelona de 1503, on Girona va enviar-hi com a síndics Mossèn Gaspar de la Via i Francí Roca⁴⁸.

Passem a 1505, amb dues talles que, de fet, tenen el mateix contingut. La *Primera mitja pagua del fogatge de la talla del any MDV*⁴⁹, de juny, amb els pobres i alguns habitants de la ciutat que havien estat fogatjats en altres viles o llocs per raó de tenir-hi propietats o haver-hi residit⁵⁰, suma 896 focs. Dins el *Manual d'Acords de 1506*, en un quadern solt, es troba la segona mitja paga del mateix fogatge, amb el títol *Taya exhigida per en Narcís Sempere, sastre de Gerona. Translatum*. Cal considerar-la de finals del 1505, que és quan es va col·lectar, i dóna 928 focs, que superen els anteriors 896 focs perquè inclou els ciutadans forans. Per aquest fet, assignarem a l'any 1505 la xifra de 928 caps de casa, més completa.

El 1507, una talla d'abast local clou aquesta magnífica sèrie de recomptes de primers de segle. És la *Talla per pagar los deutes de la Botiga*⁵¹, datada el 10 de desembre, que, amb un total de 818 focs, sembla que trenca la trajectòria ascendent d'aquest principi de centúria. No hi ha cap aspecte formal que permeti explicar la sobtada caiguda de 110 focs en dos anys. La llista de 1507 inclou els barris i districtes de consuetud, els ciutadans forans... La ja apuntada diferència entre les talles de finalitat local i les de finalitat general pot explicar una part de la caiguda, però no pas tota.

El que sí que pot fer-ho és recordar que, durant el bienni 1506-1507, Girona és afectada per una situació de contagi epidèmic de gran importància, tal vegada una de les més intenses de tot el segle XVI⁵², que va provocar un considerable corrent de fugida de la ciutat –a les residències estiuenques, als masos propis o de la família, a casa dels parents de la muntanya...

La dècada de 1510, més pobre en documentació del tipus que anem ressenyant, s'inaugura amb el fogatge de 1513. Malauradament, en els regis-

⁴⁸ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1503, f. 30-30', acord d'11 d'abril.

⁴⁹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1505, entre els f. 62 i 63.

⁵⁰ *Ibid.*, f. 77'-78'.

⁵¹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1508, entre els f. 17-18. El títol es refereix a la Botiga Comuna del Forment o pallol municipal.

⁵² Alberch i Fugueras, Ramon i Castells i Calzada, Narcís: *La població de Girona (segles XIV-XX)*, Girona (Institut d'Estudis Gironins), 1985, p. 78-81.

tres de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Girona no s'ha conservat la llista corresponent a aquest fogatge, de manera que solament tenim notícia de les xifres globals mercès a un interessant estira-i-arronsa que els Jurats gironins van mantenir amb els fogatjadors de la Generalitat, motivat justament per la disparitat de resultats a què van arribar uns i altres després de comptar les llars de la ciutat.

El 31 de març de 1513, els jurats de Girona adrecen una lletra al virrei exposant el contenciós i demanant remei per a la situació: *Mes per quant, per la indicció del fogatge, los fogaiadors prengueren nominació de aquesta Ciutat de casa en casa, essent a gran desaventatge de aquesta Ciutat, metent-hi tanta gent pobre e miserable e tal que no es per a dir, e anaven amb ells hun jove scrivent e los fogaiadors, e un altre per nosaltres, e ara, d'aquí han tramés un memorial dirigit al cullidor de dit fogatge en què es mansionat que Gerona té MCCXVI fochs, cosa de que stam molt admirats, per ço us pregam que, per fer-ne be a.n'aquesta Ciutat e pleer a vosaltres, vullau esser ab los qui tenen carrech e veure aquesta erra, e fer que sia mesurada la nominació perticular e mirar aquella, e comptar los fochs, que ací nosaltres havem fet mirar en la nostra nominació, que.s feu encemps ab la que teniu aquí, e no trobam hi haia entre bons e dolents sino MLXXXVIII fochs, qui es cosa extremament excessa, que si sabieu com ia dita nòmina s'es pres ab gran desaventatge vos ne prendria pietat, pregants vos ho vullau mirar e remediare que torn a loch la erró, qui veu és de més de C fochs, e de tot servints V M es confiat de vostra virtut e providencia*⁵³. Un mes més tard, el 3 de maig, l'autoritat virreinal dóna la raó als jurats i aquests poden ordenar que es culli l'impost, reiterant que (...) *són los fochs DCCCLXXX fochs nets, e, en total, MLXXXVIII*⁵⁴.

No cal repetir les observacions que ja hem fet més amunt sobre els fogatges i les talles com a font demogràfica, però aquest episodi ens permet fer algunes observacions ben interessants en la mateixa direcció. En primer terme, la dubtosa objectivitat de les informacions que ens pugui proporcionar un recompte d'aquest tipus, que resulta d'una mena de negociació paccionada entre dues parts i no d'una acció directa sobre la realitat, com en principi s'esdevé en el cas dels censos actuals. Els jurats i els fogatjadors de la Generalitat arriben a avaluacions que difereixen significativament i cal recór-

⁵³ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1513, f. 29.

⁵⁴ Ibid., f. 42'.

rer a l'arbitratge del lloctinent reial. La resolució d'aquest dóna la raó als interessos gironins i sempre cal admetre la possibilitat que els 1.216 focs dels fogatjadors resultessin d'un veritable error, certament difícil d'explicar. Però, ¿no queda sempre la impressió que la realitat podria estar enmig de les dues xifres? ¿No hi ha dues actituds més diferents per fogatjar una casa, la d'anotar-ho tot i més, i la de passar per alt la família rellogada o la vídua que habitaven la part darrera d'un obrador o la barraca del pati?

En tot cas, una vegada més, el deslloridor de la qüestió es troba en el contingent de pobres i necessitats. En el text, hom estableix explícitament la dicotomia entre focs *bons* i *dolents*. Els Jurats s'exclamen que els fogatjadors prenguessin en compte *tanta gent pobre e miserable*. Com que les Constitucions de Catalunya disposaven que en tot fogatge calia deduir-ne el 10% dels focs en concepte de pobresa —en aquest cas, 980 focs nets de 1.089 focs totals—, als mandatariis gironins no els interessava que la xifra de pobres inclosos en el llistat passés d'aquest percentatge, ja que llavors la municipalitat hauria de fer-se càrrec de les quotes dels insolvents, diem-ne, suplementaris, o bé augmentar la pressió fiscal damunt el col·lectiu que pagava el fogatge.

Tot i que caldria dedicar un estudi més aprofundit a la qüestió, no és ariscat d'avançar la tesi que la fiabilitat d'un fogatge depèn que la proporció de focs conceptuals com a pobres sigui versemblant, atesa la conjuntura econòmica concreta. Altrament dit, podem retornar a la formulació que l'anàlisi demogràfica cal que funcioni en estreta interrelació amb l'anàlisi econòmica per tal d'arribar a formulacions correctes de les estructures, les conjuntures, les tendències i els ritmes de les variables poblacionals en les societats del passat.

Després del màxim de 1513, la documentació municipal no aporta cap referència segura fins uns quants anys més tard. Les tres dades de que disposem respecte de 1516 són parcials o incompletes.

La primera, sense títol⁵⁵, deu ser de maig o juny. Totalitza 519 focs, amb evidència que manquen almenys 6 pàgines del quadern on està escrita, a més de presentar repeticions i moltes esmenes. La segona, del mes de juny⁵⁶, tampoc té títol i només ressenya 229 focs del barri del Mercadal. La tercera és un llistat monogràfic, pel fet que *A XXXI de maig MDXVI, los Magnífichs*

⁵⁵ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1516, entre els f. 52 i 53.

⁵⁶ *Ibid.*, entre els f. 71 i 72.

*Jurats faeren la nominació de les persones devall scrites per pendre quartó*⁵⁷, resultant-ne 316 famílies.

Aquesta darrera relació correspon a una de les iniciatives impulsades pel Consell General en la seva sessió de 12 de febrer d'aquest any, pertanyent a un atapeït programa d'actes de dol per la mort del rei Ferran II, la qual fou comunicada oficialment en l'esmentada data i sessió al govern municipal gironí. Concretament, en el marc dels actes fúnebres organitzats, *pendre el cortó* significava organitzar el lliurament extraordinari d'una ració de pa de forment a tots els pobres i necessitats de la ciutat, probablement acompanyada d'altres queviures, vestits i alguna petita quantitat en metàl·lic. Aquesta iniciativa, portada a terme amb una cura extraordinària, va donar lloc al llistat de les 316 famílies pobres que hem citat, amb expressió del nombre de membres de cada família. En total, 843 persones⁵⁸. Seria versemblant, però sense justificació documental, pensar que les altres dues llistes de 1516 responen a la mateixa motivació –per exemple, col·lectar diners per finançar els actes derivats del traspàs reial–, i que, totes tres juntes, sumen la població laica de la ciutat. El primer correspondria a la riba dreta de l'Onyar; el segon, al Mercadal, i el tercer, als exclosos per pobresa dels altres dos. Segons aquesta hipòtesi, el 1516 Girona tindria 1.064 focs, xifra molt semblant a la de 1513. Amb tot, no hi ha cap garantia que les llistes encaixin i no hi hagi duplicacions, el nombre de llars pobres –el 29,7% del total– sembla molt exagerat...

Més amunt, hem constatat que el 1497 es produeix un notable canvi en la presentació de les talles i altres llistes fiscals, que guanyen precisió pel que fa a la delimitació dels districtes de la ciutat. Ara, s'avança un pas més. El 1517 hi ha un nou canvi, que es mantindrà fins als anys 1560 –límit de les nostres observacions–, i hom divideix la urbs en carrers, en lloc dels barris o districtes habituals. Cal aclarir que no es tracta de carrers en el mateix sentit que actualment donem al terme, ja que sovint es nota que l'escrivà amplia l'àmbit d'un carrer als seus entorns –cases soltes, passatges, travessies, placetes...

Aquesta millora en la documentació, important pel que fa a la reconstrucció de la topografia urbana de la Girona moderna, es fa efectiva per primera vegada en la *Talla feta en Gerona per los honorables Jurats en virtut*

⁵⁷ *Ibid.*, entre els f. 53 i 54.

⁵⁸ La raresa, precisió i interès social d'aquest document el fan digne d'un treball més particularitzat, aprofitant a fons les dades que aporta. Així, esdevindrà un article monogràfic, que ja em trobo a punt de concloure.

*de potestat del Consell General, per causa dels delats de moneders en l'any MDXVII*⁵⁹, que suma 852 focs. El motiu que va decidir els jurats a llevar una talla amb una finalitat tan poc habitual va ser una forta campanya contra els falsificadors de moneda, en coincidència amb els primers intents gironins d'encunyar moneda local, la que esdevindrà famosa moneda de menuts, justament cèlebre en les primeres dècades del segle XVII per la seva abundància i constant desvaloració⁶⁰. Després de la sortida al carrer de l'emissió de menuts de 1516⁶¹, el Consell General, en sessió tinguda el 16 de desembre de l'any esmentat, constata que aquests menuts són falsificats de forma sistemàtica⁶². El 24 de gener de 1517 es produeixen les primeres detencions de moneders falsos⁶³, que continuen durant el mes de març⁶⁴. Així doncs, la talla devia ordenar-se per tal de finançar aquest desplegament d'esforços en pro de la preservació de la credibilitat de la incipient moneda gironina.

En la recopilació de dades que estem fent, la fita de 1517 significa la constatació d'una caiguda de la xifra poblacional d'ençà 1513, desmentint qualsevol arriscada extrapolació a partir de les llistes parcials i incompletes de 1516.

Malauradament, les següents dades disponibles no permeten confirmar la tendència suara apuntada. 753 focs el gener de 1519, segons la *Nominació de la Ciutat de Gerona feta en lo mes de jener any MDXVIII, per los Honorables Jurats de la dita Ciutat e persones aells adjuntes e associades per lo Consell General de la dita Ciutat, de la qual nominació los dits Jurats e Adjunts han fetes e ordenades deenes, sinquantenes e centenens, ab tal orde que la dita Ciutat e los habitants en ella sien deffesos e preservats de totes injúries i molèsties*⁶⁵. Però es tracta d'una nominació d'homes d'armes que, com ha estat demostrat més amunt, són molt defectives. Una altra nominació

⁵⁹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1517, entre els f. 49 i 50.

⁶⁰ Vilar, Pierre: *Catalunya dins l'Espanya moderna*, Barcelona (Edicions 62), 1968, 3a edició, p. 330-331.

⁶¹ Botet i Sisó, Joaquim: *Les monedes catalanes*, Barcelona (Puvill Editor), 1909, 3 vol.

⁶² AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1516, f. 123 i ss.

⁶³ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1517, f. 9.

⁶⁴ *Ibid.*, f. 17.

⁶⁵ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1519, entre els f. 9 i 10.

semblant, de 10 d'abril de 1523⁶⁶, s'interromp bruscament quan l'escrivà havia fet 594 anotacions, i resta inconclusa.

No és fins al 26 de setembre de 1523 que podem trobar un punt de comparació mínimament segur. En aquesta data, el govern municipal és assabentat de la petició reial de dos maridatges, corresponents als enllaços matrimonials de Maria i Elisabet, filles del rei Carles⁶⁷. Ràpidament, hom es disposa a col·lectar el primer, mitjançant una *Talla imposada per los honorables Jurats e Adjunts, per lo Consell General de la Ciutat elets e deputats, per haver pecúnies necessaries per pagar lo un de dos maridatges a la dita Ciutat novament per part de la Reyal Magestat demanats*⁶⁸, que participa de les característiques de la de 1517, la qual cosa la fa versemblant. El seu resultat, 888 focs, és lògicament gairebé idèntic al de la talla següent, de gener de 1524, que s'anomena *Tallie pro maritagio*⁶⁹, referint-se al segon dels maridatges demanats, i que totalitza 885 focs.

Amb tot, cal fer una petita esmena, ja que en els dos casos no hi són comptades les llars dels ciutadans forans, que habitualment depassen la vintena. Així, els totals de 1523 i 1524 se situarien lleugerament per damunt de la cota dels 900 focs.

En els folis finals del llibre d'actes municipal de 1525⁷⁰, hi trobem una nova talla, sense títol ni data, que compta 871 focs. Presenta una gran similitud formal amb les dues que acabem de ressenyar, de manera que pensem que encara forma part del procés de cobrament dels maridatges de 1523-1524. Per aquest motiu, la deixarem de banda i farem recurs a la següent referència, de 1526, que és una *Tallia* sense més especificació⁷¹, del mes de juliol. La donem en qualitat de punt de referència fiable, alhora que marca un màxim relatiu que contrasta amb les darreres xifres. Els seus 993 focs, llistats de forma acurada i metòdica, inclouen 31 ciutadans forans i 74 llars qualificades de pobres.

⁶⁶ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1522-23, f. 64'-74'.

⁶⁷ *Ibid.*, f. 111.

⁶⁸ *Ibid.*, entre els f. 11' i 113.

⁶⁹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1524, entre els f. 15 i 16.

⁷⁰ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1525, f. 79 i ss.

⁷¹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1526, entre els f. 69 i 70.

De forma sorprenent, quan el nombre de llars de la ciutat tornava a acostar-se a la fita simbòlica del miler, baixa sensiblement en els recomptes següents, i es manté en nivells més baixos fins ben entrada la dècada de 1540.

El 1528, amb dades fiables, el nombre de focs ha reculat fins a 863, resultat de la *Nominació feta per los honorables Jurats de la Ciutat de Gerona dels focs de la dita Ciutat e ciutadans forans de aquella, donada als fogajadors per les Corts de Monçó celebrades en lo present any MDXXVIII, la qual nominatio fou comensada a XXII de Setembre de dit any 1528*⁷². El fet que aquesta nominació indiqui pèrdua poblacional en relació amb 1526, quan hem pogut constatar repetidament que les nominacions oficials demandes per les Corts solen marcar màxims demogràfics absoluts respecte a les altres referències properes, sustenta la hipòtesi d'un canvi de tendència de la corba de l'evolució de la població de la ciutat, que afectarà tota la dècada següent.

Una nominació de deseners, cinquanteners i centeners de febrer del mateix 1528⁷³, en previsió d'una convocatòria del sometent contra els bandolers, dóna 706 homes d'armes, però no cal insistir entorn de l'escassa representativitat d'aquest tipus documental.

El següent punt de comparació segur és una nominació de focs feta el 1533, novament a causa de les Corts Generals. S'intitula *Nominació feta per los honorables Jurats de la Ciutat de Gerona dels focs de dita Ciutat e ciutadans forans de aquella, donada als fogaiadors per les Corts de Monçó celebrades l.any MDXXXIII, liurada a 9 de juliol any MDXXXIII*⁷⁴, i el seu resultat –785 focs– converteix en inqüestionable la davallada poblacional dels anys 1530. Dues referències més ho corroboren, portant la xifra poblacional gironina als nivells de finals del segle anterior. La primera⁷⁵, de 9 de setembre de 1534, pertany a la *Tallie pro operibus rivi Ticeris* i dóna 791 focs. Més tard, el febrer de 1535, la *Talla imposada per los honorables Jurats e Adjuncts per lo Consell General de la ciutat de Gerona elets i depputats per haver peccunies necessaries per pagar la bestreta del fogatge per temps de tres anys, y los salaris dels sindichs de les Corts ultimament celebrades*, conté 799 focs.

⁷² AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1528, entre els f. 124 i 125.

⁷³ Ibid., entre els f. 30 i 31.

⁷⁴ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1534, f. 22-27'.

⁷⁵ Ibid., entre els f. 35 i 36.

5. SEGON CICLE DE CREIXEMENT (1535-1572)

Després dels mínims de 1533-35, el nombre de llars censades comença a augmentar novament. L'any 1536, malgrat que ens proporciona abundants notícies, no pot ser pres com a terme de comparació.

A primers d'octubre d'aquest any, hom convoca un sometent per anar a Sant Feliu de Guíxols, on els jurats de la vila costanera havien demanat auxili, temerosos per la proximitat (...) *de galeres francesas y de moros*⁷⁶. Documenta 686 homes d'armes, dels quals només cal trametre'n 126 a Sant Feliu, concretament 79 arcabussers, 22 llancers, 22 ballesters, 1 alferes, 1 tambor i 1 pifre. Aquesta tropa, sota les ordres de Mossèn Sampsó, va comportar despeses considerables per a la hisenda municipal, de manera que va caldre compensar-les amb una *Talla per les despeses fetes per la tramesa de la gent per deffenció de la vila de Sant Feliu de Guíxols, any MDXXXVI*, de la qual s'han conservat dues còpies que, molt probablement, corresponen a dues pagues de la mateixa talla. La primera⁷⁷ suma 695 focs i la segona⁷⁸, 692.

Cap d'aquestes dades pot ser considerada com a vàlida amb vista al nostre recull. La primera, a causa de la seva tipologia, com ja ha estat advertit més d'una vegada. Les altres dues, pel fet de resultar d'una talla local, on hi ha evidències de la no inclusió dels insolvents i els forans, a més d'altres omissions fàcilment comprovables.

La xifra de 1537 torna a nivells més congruents, donant-nos la raó respecte de les exclusions que acabem de fer. Amb data 11 d'agost d'aquest any, s'atenyen 897 focs en una *Talla imposada per los honorables Jurats de la ciutat de Gerona y adjunts per lo Consell General de dita Ciutat elets y depputats, per haver pecunies necessaries per pagar los salaris dels síndichs elets per entrevenir en la Cort novament convocade a Monçó y per altres despeses per dita Cort fahedores, y los salaris deguts als síndichs qui l'any passat foren tramesos a la convocació del parlament convocat per lo Sr. Loctinent General en Barcelona*⁷⁹. Aquesta talla, a més del motiu susdit,

⁷⁶ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1536, f. 89' i ss.

⁷⁷ Ibid., entre els f. 35 i 36.

⁷⁸ Ibid., entre els f. 98 i 99.

⁷⁹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1537, entre els f. 66 i 67.

també serveix per pagar (...) *lo fogatge degut per quascun foch per la paga del present mes d'agost, çó és III sous per foch*⁸⁰.

Amb 893 focs, una talla local de 1538 ens corrobora la xifra anterior. Per una vegada, el fet de ser d'àmbit local no resta força impositiva a la col·lecta, ja que la motiva les (...) *expensis factis ronem intrate et recepcionis Cesaree et regie magestatis*⁸¹. Girona, que no tenia gens sovint la possibilitat d'acollir un emperador, va llençar la casa per la finestra i es va posar a l'alçada de les circumstàncies⁸². L'exccepcionalitat de l'episodi és suficient per avalar la fiabilitat d'aquesta dada, però també cal parlar de l'escrupolositat i la qualitat en l'enregistrament.

La nova represa ascendent de la corba poblacional gironina resta assegurada amb les noves referències, de 1541 i 1543. En el primer cas, una talla sense títol ni data permet comptabilitzar 926 focs⁸³, exclosos els ciutadans forans, mentre que una *Nominació de deseners, sinquanteners y centeners, per anar contra els delats y facinerosos homens que infesten la terra*⁸⁴, totalitza 773 homes d'armes, amb la diferència ja habitual amb les referències poblacionals segures.

Pel que fa a 1543, la *Talla feta per horde dels Magnífichs Jurats de Gerona en lo any 1543*⁸⁵ suma 930 focs, inclosos 43 ciutadans forans.

Així, els anys 1540 constitueixen l'arrencada d'un període de plètera demogràfica de la ciutat de Girona, que es correspon amb una etapa d'elevada pressió fiscal i de canvis en els mètodes recaptatoris. Aquest darrer fet, justament, ens ha permès de disposar de fonts documentals de més qualitat i en més quantitat, amb dos o més recomptes anuals durant les dues dècades que van de 1547 a 1569.

Efectivament, el desembre de 1546, l'administració municipal gironina canvia de mètode d'enregistrament i control de les impositcions directes i posa fi a l'espòròdica inclusió de les nòmines de les talles, fogatges i altres recomptes en el Manual d'Acords corresponent. D'ara endavant, s'aniran

⁸⁰ Ibid., f. 66'.

⁸¹ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1538, f. 26-27.

⁸² Batlle i Prats, Lluís: El viaje de Carlos V a Gerona en 1538 y la pequeña tregua hasta junio, antecedente de la de Niza, a HISPANIA, XXXIV (1949), p. 77-103.

⁸³ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1541, quadern solt, sense foliar.

⁸⁴ Ibid., entre els f. 53 i 54.

⁸⁵ AHCG, Sèrie I.1.1., Manual d'Acords de 1543, quadern solt, sense numerar.

consignant en un llibre especial destinat a l'efecte. Entre aquest any i 1572, quan la sèrie s'interromp bruscament i sense explicacions, l'escrivà encarregat d'aquesta tasca va omplir quatre atapeïts volums amb els assentaments detallats de les diferents pagues dels fogatges i alguna altra talla ocasional. El període correspon a les tres primeres corts de Felip II, la de Montsó de 1547, quan encara era Infant, i les de Montsó de 1553 i de Barcelona de 1564. S'erigeix, sense cap mena de dubte, en el més complet de l'època preestadística pel que fa a llistes nominals a l'Arxiu Municipal de Girona, i l'aprofitament dels més de 40.000 esments de caps de casa que comprèn no ha fet més que començar tímidament amb aquesta comunicació.

El primer llibre de la sèrie s'intitula *Libre principiat en lo any MDXXXXVII per continuar lo fogatge y tallas, y en dit any, ab Consell General, s.es ordenat que lo racional, sots procuració de sos salaris, haia de continuar en lo present libre la nòmina dels habitants en la present ciutat, quiscuna vegada qu.es deurà pagar fogatges ni tallas, del memorial se.n farà per Ciutat, que es lo levador*⁸⁶, i cobreix dues pagues anuals del fogatge, des del gener de 1547 fins agost de 1552, a més d'una *Talla feta per los Magnífichs Jurats de la Ciutat de Gerona entre los Poblatos en aquella, per les despeses fetes en el entrada del Serenissimo príncep, fill y promogènit de la Cesàrea Magestat* –any 1548– i un maridatge –any 1549. Les anotacions són molt explícites i minucioses, indicant els pobres, els absents circumstancials, els que resideixen en altres localitats i les persones que han mort en el curs del període de cobrament del tribut.

A continuació relacionem els resultats del còmput de les catorze llistes nominatives que inclou aquest primer volum.

QUADRE Núm. 3: *Focs laics a la ciutat de Girona, segons el llibre de cobrament del fogatge (1547-1552).*

DATA	CONCEPTE	Núm. FOCS	Núm. FOCS	
			RECTIFICAT ⁸⁷	OBSERVACIONS
Gener 1547	Paga fogatge	1.022	1.022	—
Agost 1547	Paga fogatge	974	974	—
Gener 1548	Paga fogatge	1.044	1.044	—

⁸⁶ AHCG, Sèrie VIII.1.2., Lligall núm. 1. Aquest lligall conté aquest llibre i els tres següents.

⁸⁷ Aquesta rectificació es fa per compensar els recomptes que no inclouen la xifra de ciutadans forans. Quan és així, s'afegeixen 40 focs a la xifra resultant de comptabilitzar el nombre de caps de casa de la relació, ja que aquesta és la quantitat mitjana de llars de ciutadans forans que consta en les primeres talles de la sèrie.

NARCÍS CASTELLS

<u>DATA</u>	<u>CONCEPTE</u>	<u>Núm. FOCS</u>	<u>Núm. FOCS</u>		<u>OBSERVACIONS</u>
				<u>RECTIFICAT</u> ⁸⁷	
Agost 1548	Paga fogatge	1.078	1.078		—
Tardor 1548	Talla	1.028	1.028		Despeses vinguda a Girona de l'infant Felip.
Dmbre. 1548	Paga fogatge	960	1.000		No inclou c. forans.
Agost 1549	Paga fogatge	1.067	1.067		—
Dmbre. 1549	Paga fogatge	1.020	1.020		—
1549	Maridatge	658	658		Defectiu.
Agost 1550	Paga fogatge	1.055	1.095		No inclou c. forans.
Dmbre. 1550	Paga fogatge	1.046	1.086		Ídem.
Agost 1551	Paga fogatge	1.129	1.169		Ídem.
Dmbre.1551	Paga fogatge	1.114	1.154		Ídem.
Agost 1552	Paga fogatge	1.124	1.164		Ídem.

A efectes del tractament posterior, retindrem les xifres màximes de cada any, excloent en tot cas les que són palesament defectives –Maridatge de 1549.

Pel que fa als llibres següents, de característiques semblants, seguirem el mateix procediment.

El segon volum, que s'obre amb l'inscripció *Libre del rational de la ciutat de Gerona, del any MDLIII*, inclou 11 pagues de fogatges, de les quals cal distingir-ne una primera part –fins agost de 1553–, que pertanyen al fogatge votat per les Corts de Montsó de 1547, i la resta, que pertany al *fogatge nou* de les Corts de Montsó del 1553. Heus-ne aquí les dades:

QUADRE Núm. 4: *Focs laics a la ciutat de Girona, segons el Llibre del Fogatge (1552-1557).*

<u>DATA</u>	<u>Núm. FOCS</u>	<u>Núm. FOCS</u>		<u>OBSERVACIONS</u>
			<u>RECTIFICAT</u> ⁸⁸	
Desemb. 1552	1.168	1.208		No inclou ciutadans forans.
Agost 1553	1.100	1.140		Ídem.
Desemb. 1553	1.092	1.132		Ídem.
Agost 1554	1.105	1.145		Ídem.

⁸⁸ Vs. nota 87.

L'EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE LA CIUTAT DE GIRONA DURANT EL SEGLE XVI

<u>DATA</u>	Núm. FOCS		<u>OBSERVACIONS</u>
	<u>Núm. FOCS</u>	<u>RECTIFICAT</u> ⁸⁸	
Desemb. 1554	1.083	1.123	Ídem.
Agost 1555	1.092	1.132	Ídem.
Desemb. 1555	1.124	1.164	Ídem.
Agost 1556	1.072	1.112	Ídem.
Desemb. 1556	1.051	1.091	Ídem.
Agost 1557	1.090	1.130	Ídem.
Desemb. 1557	1.076	1.116	Ídem.

Cal remarcar que aquestes dades confirmen la xifra publicada per Josep Iglésies⁸⁹, que, amb ocasió d'estudiar el Fogatge de 1553, assigna a la ciutat de Girona la xifra de 1.117 focs laics, sense ciutadans forans, molt propera als nostres 1.100 focs d'agost de 1553, abans de la rectificació que hem fet. Altrament, cal fer notar que, almenys en la nostra ciutat, el 1553 la població no es troba en un punt de màxim, ja que és netament superada pels nivells de 1552, 1555, 1565 i 1572.

El tercer volum de la sèrie, el *Racional de les rebudes fetes per llevadors dels fogatges, comensant en la paga del agost MDLVIII*, continua amb les pagues derivades del fogatge acordat en les Corts de 1553. Concretament, l'integren quatre pagues, la primera de les quals ja ha estat publicada⁹⁰, una talla llevada amb motiu d'un maridatge i una altra per causa de coronatge. Una vegada analitzats aquests recomptes, en resulta el quadre següent:

QUADRE Núm. 5: *Focs laics a la ciutat de Girona, segons el Llibre del Fogatge (1558-1559).*

<u>DATA</u>	<u>CONCEPTE</u>	Núm. FOCS		<u>OBSERVACIONS</u>
		<u>Núm. FOCS</u>	<u>RECTIFICAT</u> ⁹¹	
Agost 1558	Talla fogatge.	1.059	1.099	—
Desemb. 1558	Ídem.	1.017	1.057	—

⁸⁹ Iglésies Font, Josep: *El Fogatge de 1553. Estudi i transcripció*, Barcelona (Fundació Salvador Vives i Casajuana), 1979, p. 38.

⁹⁰ Alberch i Fugueras, Ramon i Simon i Tarrés, Antoni: "L'economia i la població gironina segons el foratge de l'any 1558", dins *Girona a l'època moderna: demografia i economia*, Girona (Col·legi Universitari de Girona), 1982, p. 33-57.

<u>DATA</u>	<u>CONCEPTE</u>	<u>Núm. FOCS</u>		<u>OBSERVACIONS</u>
		<u>Núm. FOCS</u>	<u>RECTIFICAT</u> ⁹¹	
Agost 1559	Ídem.	918	958	
Desemb. 1559	Ídem.	888	938	
1559	Talla maridatge.	992	992	Inclou ciutadans forans.
1559	Talla coronatge.	489	—	Incompleta.

El fet més rellevant que aquest quadre posa de manifest, la caiguda poblacional de 1559, no pot ser imputat a cap dèficit de la font. Hem comparat minuciosament les pagues de 1558 i 1559, barri per barri, carrer per carrer, i no hi manca cap sector urbà, però el nombre parcial de focs a cadascuna de les demarcacions sol ser més baix en el segon cas que en el primer. Així, cal acceptar aquestes xifres plenament, ja que, a més, es troben inscrites en una sèrie homogènia.

Per concloure aquesta llarga revisió, passarem al darrer llibre de la sèrie esmentada. Com a única intitulació, porta la llegenda *Padrons 1564 a 1569*, feta a la portada per una mà posterior. Conté les pagues del (...) *fogatge novament imposat en les Corts Celebrades en la cort de Monçó en l'any de MDLXIII y part de MDLXIII*, a més d'un coronatge de 1572, que serà la referència que clourà el nostre estudi.

Tal com recull Josep Iglésies⁹², el 1616, en fer un maridatge, l'escrivà encarregat de la tasca va anotar en el registre que el feia *luxta forma dels fogatges fogayats en lo any 1553, que és lo últim*. Aquesta cita documental sembla que abona la hipòtesi que amb motiu de les Corts de 1563-64 no es va compilar cap nova Nominació dels focs de cada ciutat, vila i lloc de Catalunya, i hom va repartir el fogatge sobre la base de les dades generals de 1553. Però, en l'àmbit local, els encarregats de cobrar-lo sí que varen refer les llistes existents, com ho provaria la comprovació atenta de les relacions de caps de casa que hi ha en els llibres que estem comentant. En aquest sentit, Enric Moliné ha pogut estudiar un llibre molt semblant als que aquí hem esmentat, que recull les pagues del fogatge fetes a la Seu d'Urgell i segueix

⁹¹ Vs. nota 86. Tot i la caiguda de les xifres poblacionals absolutes, el nombre de ciutadans forans continua a l'entorn dels 40, amb molt poques variacions. Per això continuem aplicant la mateixa rectificació.

⁹² Iglésies Font, Josep: *Distribució de la població catalana a la primera meitat del segle XVI*, Barcelona, 1957, p. 12.

exactament la mateixa cronologia, intitulat *Llibre del fogatge nou principiat en lo any MDLXIII*⁹³.

En el cas de Girona, presentem les dades del període 1564-72:

QUADRE Núm. 6: *Focs laics a la ciutat de Girona, segons el Llibre del Fogatge (1564-1572)*.

DATA	CONCEPTE	Núm. FOCS	Núm. FOCS		OBSERVACIONS
			RECTIFICAT ⁹⁴		
Desemb. 1564	Talla fogatge.	1.030	1.070		No inclou ciutadans forans.
Desemb. 1565	Ídem.	1.064	1.204		Ídem.
Desemb. 1566	Ídem.	1.043	1.151		No inclou ciutadans forans, manquen els carrers de Canaders i de Santa Clara.
Desemb. 1567	Ídem.	1.068	1.108		No inclou ciutadans forans.
Agost 1568	Ídem.	1.040	1.080		Ídem.
Gener 1569	Ídem.	1.054	1.094		Ídem.
Febrer 1572	Talla coronatge.	1.121	1.161		Ídem.

Més tard de 1572, les fonts que ens han proporcionat aquest veritable devessall d'informació demogràfico-fiscal emmudeixen de forma gairebé absoluta durant la resta del segle XVI i tota la centúria següent. Només és possible localitzar alguns recomptes aïllats, perduts entre els milers de folis de la sèrie de Manuals d'Acords –nominacions d'homes d'armes, repartiments de blat, talles locals...–, que poden donar lloc a estudis puntuals⁹⁵, però que no permeten continuar l'estudi de la trajectòria general de la població com fins ara. Cal recórrer a d'altres fonts disponibles, com per exemple els llibres parroquials.

⁹³ Moliné i Brasès, Enric: "Un fogatge de la Seu d'Urgell de la segona meitat del segle XVI", dins *URGEL-LIA* núm. 1, p. 403-419.

⁹⁴ Vs. nota 86.

⁹⁵ Per exemple, Clara i Resplandis, Josep: "La ciutat de Girona a mitjan segle XVII" (a través de la talla del 1651), o Castells i Calzada, Narcís: "L'estructura familiar de la població gironina el 1631", tots dos dins *Girona a l'època moderna: demografia i economia*, Girona (Col·legi Universitari de Girona), 1982, p. 59-84 i 107-164.

6- LA CORBA GENERAL (1462-1572)

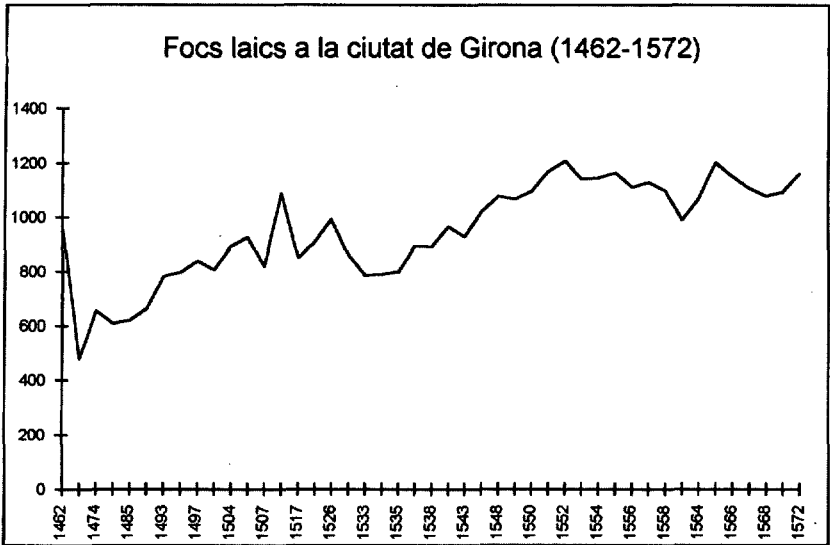
Comptat i debatut, hem analitzat gairebé 90 recomptes del període de 110 anys que va des de 1462 fins 1572. N'hi ha d'incomplets i deficitaris. N'hi ha que, per la finalitat que els va originar, no són congruents amb les llistes clàssiques de caps de casa, llars o focs. Una vegada depurada la llista amb els raonaments que hem anat exposant, compensades les omissions i —en cas de disposar de més d'una xifra fiable per un any determinat— prenent sempre el màxim anual, en resten 44. Aquesta selecció ha de ser qualificada com la millor i més fidel representació de la trajectòria real de la població gironina durant el període considerat. Per la seva rellevància, en fem una recopilació sistemàtica en el quadre següent, a més de donar-ne una representació gràfica senzilla i amb el mínim d'artificis estadístics.

QUADRE Núm. 7: *Focs laics a la ciutat de Girona (1462-1572).*

<u>DATA</u>	<u>Núm. FOCS</u>	<u>TIPOLOGIA RECOMPTE</u>
1462	970	Nominació homes d'armes
1473	478	Talla reial – diversos
1474	655	Talla reial – diversos
1478	609	Talla reial – coronatge
1485	621	Talla local
1491	663	Nominació fogatge
1493	781	Talla reial – diversos
1496	798	Nominació fogatge
1497	840	Talla reial – fogatge
1498	807	Talla reial – fogatge
1504	894	Talla reial – fogatge
1505	928	Talla reial – fogatge
1507	818	Talla local
1513	1.089	Nominació fogatge
1517	852	Talla local
1523	910	Talla reial – maridatge
1526	993	Talla sense especificació
1528	863	Nominació fogatge
1533	785	Nominació fogatge
1534	791	Talla local

L'EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE LA CIUTAT DE GIRONA DURANT EL SEGLE XVI

<u>DATA</u>	<u>Núm. FOCS</u>	<u>TIPOLOGIA RECOMPTE</u>
1535	799	Talla reial – fogatge
1537	897	Talla reial – fogatge
1538	893	Talla local
1541	966	Talla sense especificació
1543	930	Talla local
1547	1.022	Talla reial – fogatge
1548	1.078	Talla reial – fogatge
1549	1.067	Talla reial – fogatge
1550	1.095	Talla reial – fogatge
1551	1.169	Talla reial – fogatge
1552	1.208	Talla reial – fogatge
1553	1.140	Talla reial – fogatge
1554	1.145	Talla reial – fogatge
1555	1.164	Talla reial – fogatge
1556	1.112	Talla reial – fogatge
1557	1.130	Talla reial – fogatge
1558	1.099	Talla reial – fogatge
1559	992	Talla reial – maridatge
1564	1.070	Talla reial – fogatge
1565	1.204	Talla reial – fogatge
1566	1.151	Talla reial – fogatge
1567	1.108	Talla reial – fogatge
1568	1.080	Talla reial – fogatge
1569	1.094	Talla reial – fogatge
1572	1.161	Talla reial – coronatge

Les tipologies emprades en aquest quadre es basen en la distinció entre talles locals i talles reials. En el primer cas, s'entenen per locals totes les talles que hagin estat ordenades pels jurats de la ciutat per tal de subvenir les despeses originades per necessitats locals, i per reials, les que hagin estat ordenades pels jurats o els oficials reials per tal de satisfer demandes de les Corts, el rei o el seu lloctinent. Aquesta segona categoria l'hem dividit en fogatges, coronatges, maridatges i diversos. D'altra banda, és evident la distinció entre talles –el document emprat per recaptar un impost directe– i nominacions –la llista nominal prèvia a la recaptació.